

Fylypets Z. B. Consulting services in the system of economic security of the state.

The problem of providing economic security of the state is considered. The place of consulting services in the national security system is defined, and their relationship with the individual components of the economic security of the state is determined.

Besides, expediency of scientific and technical consulting in Ukraine as a factor in the scientific and technological security is substantiated.

Key words: *economic security, scientific and technical security, consulting services, scientific and technical consulting.*

Стаття надійшла 25 квітня 2014 р.

УДК 65.290.4

**В. І. Франчук,
П. Я. Пригунов**

ПІДХОДИ ДО СТВОРЕННЯ СУЧАСНОЇ СЛУЖБИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА

Досліджено підходи до створення служби економічної безпеки акціонерного товариства та видові її функції. Визначено, що метою діяльності служби економічної безпеки є виключення можливих збитків або упущення вигоди та забезпечення цілісності процесів чи об'єктів і в цілому АТ шляхом протидії загрозам.

З'ясовано, що необхідно сформувати відповідну організаційну та штатну структуру підрозділу економічної безпеки, яка може бути представлена у вигляді: департаменту безпеки, управління, служби, відділу тощо. Визначено, що у сучасних умовах господарювання АТ доцільно реалізовувати функцію економічної безпеки через власну службу економічної безпеки.

Ключові слова: *акціонерне товариство, служба економічної безпеки, видові функції економічної безпеки.*

Постановка проблеми. В умовах розвитку ринкової економіки, появи великої кількості підприємств різної форми власності, посилення проявів недобросовісної конкуренції, недосконалої законодавчої бази, високого рівня тінізації економіки та корупції, криміналізації господарської діяльності, проявів світової кризи, певного відсторонення державних структур від вирішення питань безпеки на рівні підприємства акціонерні товариства (АТ) змушені приділяти питанням забезпечення економічної безпеки особливу увагу.

Створення у складі АТ підрозділу з економічної безпеки є одним із шляхів вирішення цього питання. Як свідчить вітчизняний та зарубіжний досвід, створюють такий структурний підрозділ великі та середні суб'єкти господарської діяльності. В загальному такий підрозділ називають службою безпеки підприємства. Як правило, служба економічної безпеки (СЕБ) акціонерного товариства є самостійним функціональним структурним підрозділом товариства. У взаємодії з іншими структурними підрозділами, а також зовнішніми суб'єктами державної та недержавної системи безпеки організовує вирішення завдань щодо протидії загрозам, забезпечення цілісності процесів і об'єктів створюючи тим самим умови для стійкого функціонування і розвитку АТ. Водночас ефективність діяльності СЕБ акціонерних товариств залежить від низки факторів. Особливо на цей процес впливають організаційна форма СЕБ, закріплені за нею і реалізовані видові функції економічної безпеки та взаємодія з правоохоронними органами, а також нормативно-правове забезпечення.

Стан дослідження. Проблеми організації та діяльності підрозділів безпеки підприємств розглядаються у значній кількості наукових праць [1, с. 64–65; 2, с. 109; 3, с. 396–398; 6, с. 183; 8 та ін.]. Зокрема, досліджуються питання формування організаційної структури служби безпеки, фактори, які впливають на вибір її організаційної форми, функції та правове забезпечення. Однак малодосліджені питання підходів до формування організаційної структури СЕБ акціонерного товариства, видових функцій економічної безпеки, які реалізуються на підприємстві безпосередньо СЕБ або за її організаційною участю.

Метою статті є визначення основних підходів до формування організаційної структури служби економічної безпеки АТ та її основних видових функцій.

Виклад основних положень. Служба безпеки є системоутворювальним елементом системи безпеки підприємства, її організаційним і виконавчим центром. За оцінками спеціалістів, витрати на створення такої системи та її оптимальне функціонування можуть сягати 25% загальних витрат [4, с. 30].

Практика діяльності деяких фірм у цій галузі демонструє, що на утримання фізичної охорони витрачається до 50%, на технічне забезпечення до 30%, на інші потреби служби безпеки до – 20% коштів, що витрачаються [7].

Здійснений аналіз наукових джерел засвідчив, що пропонується значна кількість варіантів організаційних структур служби безпеки підприємства. Водночас встановлено, що є два основні підходи до її формування:

1) створення служби безпеки, структура якої зорієнтована на виконання всіх функцій, необхідних для забезпечення економічної безпеки АТ, що делегуються їй як структурному підрозділу;

2) створення служби безпеки, структура якої зорієнтована на виконання частини функцій, і для залучення на умовах угоди інших сил безпеки (ДСО, приватних структур безпеки) для виконання решти функцій, необхідних для забезпечення економічної безпеки АТ у межах функцій, передбачених для неї як структурного підрозділу.

Організаційна структура СБ, її кількісний та якісний склад, рівень технічної оснащеності, розміри фінансування та місце в структурі АТ залежать від низки об'єктивних і суб'єктивних чинників, зокрема: функцій служби економічної безпеки АТ; рівня прибутковості АТ; величини АТ; особливостей розміщення структурних підрозділів та виробничих потужностей, комунікацій АТ; спеціалізації АТ; рівня криміналізації сегмента ринку, який обслуговує АТ; якості персоналу; рівня конкуренції та використання конкурентами методів недобросовісної конкуренції; міжнародної конкуренції; адміністративного впливу органів державної влади і управління; рівня корупції; можливостей фінансування діяльності служби безпеки; позиції керівників (власників) АТ щодо необхідності організації служби безпеки та її місця у системі економічної безпеки АТ тощо.

З уваги на наведені чинники формується відповідна організаційна та штатна структура цього підрозділу. Організаційно вона може бути представлена у вигляді департаменту безпеки, управління, служби, відділу тощо.

Правову основу створення та забезпечення діяльності служби безпеки АТ становлять: Конституція України, кодекси України (Цивільний, Господарський, Кримінальний та ін.), закони України («Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності», «Про захист від недобросовісної конкуренції» та інші), Укази Президента України, Рішення Верховної Ради України, Постанови Кабінету Міністрів України (Постанова КМУ № 611 від 09.08.1993 р. «Про перелік відомостей, що не становлять комерційної таємниці» тощо). Окремі рішення, накази і розпорядження органів виконавчої влади та місцевого самоврядування, Статут АТ, накази і розпорядження керівника АТ, які пов'язані з питаннями забезпечення безпеки, концепція безпеки АТ, Положення про службу безпеки АТ та інші внутрішні документи АТ.

Необхідно зазначити, що закони прямої дії, що регламентують діяльність, права і обов'язок служби безпеки суб'єктів господарської діяльності, нині в Україні не прийняті.

Відсутність у законодавстві України правових норм, що регулюють діяльність служб безпеки фірм, викликає занепокоєння багатьох спеціалістів, які розуміють, що безконтрольне використання доволі делікатних, по суті конспіративних, методів службами безпеки може спричинити негативне ставлення до них громадськості, трудових колективів, обмежити права і гідність громадян України [5, с. 282].

Аналіз практики діяльності акціонерних товариств у Львівській області засвідчив, що вони реалізують функцію економічної безпеки через охоронну діяльність. У зв'язку з цим завдання і функції, які делегують СЕБ, ґрунтуються на цій діяльності. Охорона може здійснюватись і внутрішніми підрозділами АТ (службою безпеки), і зовнішніми: державними або приватними охоронними структурами. На практиці АТ, залучаючи для надання охоронних послуг зовнішніх суб'єктів забезпечення безпеки, одночасно можуть використовувати власні можливості.

Проведене опитування керівників акціонерних підприємств і СЕБ свідчить про те, що в сучасних умовах ведення бізнесу існує значна кількість загроз, протидіяти яким методами і засобами охоронної діяльності практично неможливо. Наприклад, на ринку алкогольних напоїв виникають загрози у формі підробки товарів, недобросовісної конкуренції тощо. Виявити їх та задокументувати, використовуючи можливості і технології охоронної діяльності, практично неможливо. Тому є потреба у використанні технологій детективної та аналітично-пошукової діяльності, технічного захисту інформації. З такою думкою погодилися керівники АТ і СЕБ (рис.).

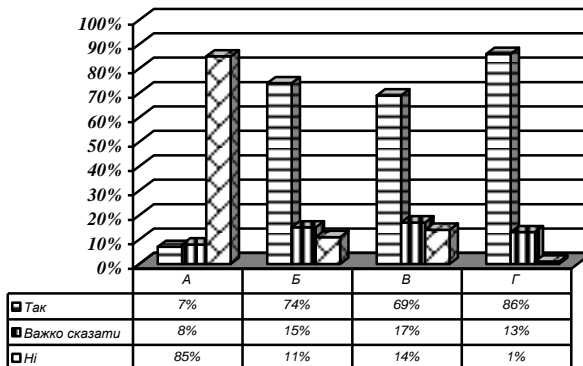

Рис. Потреба СЕБ АТ у використанні технологій детективної та аналітично-пошукової діяльності, технічного захисту інформації для протидії сучасним загрозам

Параметри оцінки: *A* – здатність СЕБ протидіяти загрозам через охоронну діяльність; *B* – доцільність у проведенні детективної діяльності СЕБ; *B* – доцільність у проведенні аналітично-пошукової діяльності СЕБ; *Г* – доцільність у проведенні технічного захисту інформації СЕБ).

Аналізуючи відповіді на питання щодо доцільності використання СЕБ наведених видових функцій економічної безпеки, отримано такі результати:

1) на питання, чи здатна СЕБ лише через охоронну діяльність протидіяти сучасним загрозам, особливо протиправного характеру, 85% опитаних відповіли «ні»; 8% дали стверджувальну відповідь і 7% респондентам на це питання відповісти однозначно «так» чи «ні» було складно;

2) відповідаючи на запитання, чи можна підвищити результативність СЕБ, якщо в її компетенції буде проведення детективної діяльності для протидії загрозам протиправного характеру, 74% респондентів зазначили «так»; 15% висловили думку про те, що їм «складно відповісти», і 11% респондентів однозначно відповіли «ні». Керівниками АТ і СЕБ детективна діяльність сприймається на зразок «цивільної поліції», сутність якої зводиться до виявлення, документування і припинення і внутрішніх, і зовнішніх загроз протиправного характеру. На їхню думку, це значно покращить взаємодію з правоохоронними органами, пришвидшить процес розслідування і розгляду справ у судах тощо. Але для цього обов'язково потрібно прийняти Закон України «Про детективну діяльність»;

3) аналітично-пошукова діяльність сприймається керівниками АТ і СЕБ як діяльність, що спрямована на виявлення загроз стратегічним цілям АТ, у зв'язку з чим 69% опитаних відповіли, що такою діяльністю СЕБ повинна займатися; 17% респондентів не могли однозначно висловитися, обравши відповідь «складно відповісти». На їхню думку, такий вид діяльності потрібний, але ним повинні займатися в маркетинговій службі; 14% респондентів не вважають аналітично-пошукову діяльність предметом діяльності СЕБ, тому відповіли «ні»;

4) на питання, чи доцільно, щоб організація технічного захисту інформації з обмеженим доступом була предметом діяльності СЕБ, 87% респондентів однозначно погодилися, відповівши «так»; 13% не могли заперечити чи погодитися, у зв'язку з чим обрали відповідь «складно відповісти».

Загрози та небезпеки функціонуванню АТ мають, як правило, комплексний характер, отже, і СЕБ також повинна діяти комплексно і системно, з огляду на завдання, що на неї покладені. Служба еконо-

мічної безпеки АТ, з одного боку, як структурний підрозділ є підсистемою системи економічної безпеки, а з іншого, розглядаючи її як порівняно окрему структуру з точки зору системного підходу, СЕБ є системою.

Основною метою діяльності служби економічної безпеки є виключення можливих збитків або упущення вигоди та забезпечення цілісності процесів чи об'єктів і в цілому АТ шляхом протидії загрозам.

У процесі забезпечення економічної безпеки акціонерного підприємства СЕБ взаємодіє практично з усіма суб'єктами і силами підприємства, а також за необхідності з іншими (зовнішніми) суб'єктами і силами системи економічної безпеки.

Важливим аспектом діяльності СЕБ АТ, який суттєво впливає на її ефективність, є взаємодія з державними правоохоронними органами, потреба в якій обумовлена такими причинами:

- обмеженість сил і засобів служби безпеки, особливо за протидії нападу і затриманні правопорушників;
- обмеженість джерел інформації про кримінальну ситуацію і особливості дій організованої злочинності;
- складність охорони транспортних перевезень матеріальних цінностей;
- обмеженість інформації про нових працівників фірми і служби безпеки.

Організаційно-правовою основою взаємодії органів внутрішніх справ і СЕБ товариства є: конституційні принципи рівності захисту всіх форм власності; закони України (про міліцію, про оперативно-розшукову діяльність та ін.); угода між МВС України і громадськими об'єднаннями підприємців, споживачів, приватних служб безпеки про взаємодію у сфері безпеки та боротьби зі злочинністю.

У процесі такої взаємодії може здійснюватись, зокрема, обмін інформацією стосовно способів скоєння протиправних діянь та осіб, які перебувають у розшуку та можуть становити певну загрозу, створення системи спільної протидії незаконній діяльності з боку окремих фізичних та юридичних осіб (організація охорони, встановлення сигналізації) тощо. Для мінімізації негативних наслідків появи загроз бізнесу важливу роль виконує своєчасне й оперативне інформування правоохоронних органів.

Отож, пріоритетними напрямками взаємодії СЕБ акціонерних підприємств із правоохоронними органами держави є:

- обмін інформацією про факти і способи вчинення протиправних дій, а також працівників організації, що підозрюються у скоєнні правопорушень;

- розробка і реалізація спільних спеціальних заходів, спрямованих на захист матеріальних цінностей, інформаційних і фінансових ресурсів, керівників, працівників організації та їхніх сімей;
- робота щодо добору і професійної підготовки кадрів СЕБ;
- спільна перевірка кандидатур на роботу в службу безпеки з використанням інформаційних можливостей міліції про судимість тощо;
- спільна розробка і введення правил про відповідальність персоналу за протиправне використання чи розголошення комерційної таємниці;
- допомога міліції у навчанні і підвищенні кваліфікації працівників служб безпеки.

Досвід зарубіжних країн засвідчує, що служби безпеки підприємств та недержавні структури безпеки тісно взаємодіють, а також з правоохоронними органами держави. Зарубіжні приватні детективи, а також служби безпеки підприємницьких структур мають, як правило, доступ до криміналістичних та оперативних картотек поліції та інших відомостей конфіденційного характеру [6]. В Україні така взаємодія на законодавчому рівні до кінця не врегульована, у зв'язку з чим її рівень невисокий. Незважаючи на це, СЕБ підприємства спрямовує свою діяльність на ужиття відповідних профілактичних заходів, запобігання правопорушенням, виявлення та припинення злочинів.

Висновки. У сучасних умовах господарювання АТ доцільно реалізовувати функцію економічної безпеки через власну службу економічної безпеки. Для цього, як свідчать дослідження, необхідно закріпити за СЕБ акціонерного товариства чотири основні види функції економічної безпеки: охоронну діяльність; детективну діяльність; аналітично-пошукову діяльність; технічний захист інформації. Крім цього, з точки зору управління системою економічної безпеки, на СЕБ слід покласти координуючу роль в основних процесах, спрямованих на протидію загрозам і забезпечення цілісності АТ як системи і суб'єкта господарювання. Для підвищення ефективності діяльності служб економічної безпеки АТ потрібні відповідні закони України: «Про детективну діяльність», «Про службу безпеки суб'єктів господарювання» тощо.

Реалізація комплексного підходу щодо удосконалення ефективності діяльності СЕБ сприятиме формуванню необхідних механізмів, які дозволять їй максимально виконувати роль щодо забезпечення економічної безпеки АТ у частині покладених на службу завдань.

---

1. Безопасность предпринимательской деятельности: учебник / под общей ред. Л. Д. Шарого. – М.: ВК, 2005. – 480 с.

2. Коноплева И. А. Управление безопасностью и безопасность бизнеса: учеб. пособие для вузов / И. А. Коноплева, И. А. Богданов; под ред. И. А. Коноплевой. – М.: ИНФРА-М, 2008. – 448 с.

3. Крутов В. В. Становлення та розвиток недержавної системи безпеки підприємництва / В. В. Крутов. – К.: Фенікс, 2008. – 406 с.

4. Лошаков А. С. Формирование механизмов обеспечения экономической безопасности организации: дис. на соискание учёной степени канд. экон. наук: 08.00.05 / Андрей Сергеевич Лошаков. – М., 2005. – 155 с.

5. Ніколаюк С. І. Безпека суб'єктів підприємницької діяльності: курс лекцій / С. І. Ніколаюк, Д. Й. Никифорчук. – К.: КНТ, 2005. – 320 с.

6. Одинцов А. А. Экономическая и информационная безопасность предпринимательства: учеб. пособие для вузов / А. А. Одинцов. – М.: Академия, 2006. – 336 с.

7. Организационные меры защиты информации. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.akona.net/stat1.htm>.

8. Панин О. П. Служба безопасности и ее роль в обеспечении комплексной защиты предприятия / О. П. Панин. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.hr-portal.ru/node/7509>.

Франчук В. И., Прыгунов П. Я. Подходы к созданию современной службы экономической безопасности акционерного общества.

Исследуются подходы к созданию службы экономической безопасности акционерного общества и видовые ее функции. Определено, что целью деятельности службы экономической безопасности является исключение возможных убытков или упущения выгоды и обеспечения целостности процессов или объектов и в целом АО путем противодействия угрозам.

Выяснено, что необходимо сформировать соответствующую организационную и штатную структуру подразделения экономической безопасности, которая может быть представлена через: департаменты безопасности, управление, службу, отдел и т. п. Определено, что в современных условиях хозяйствования АО целесообразно реализовывать функцию экономической безопасности через собственную службу экономической безопасности.

Ключевые слова: акционерное общество, служба экономической безопасности, видовые функции экономической безопасности.

Franchuk V. I., Prygunov P. Y. Approaches to the creation of modern economic security service of a joint stock company.

The article investigates approaches to creating economic security service of a joint stock company and its specific features. It is determined that the purpose of the service of economic security is to avoid possible damage or omissions benefits and ensure the integrity of processes or objects in general blood pressure by countering threats.

It is established that there are two basic approaches to its creation, including the creation of security, which structure is oriented to perform all functions necessary to ensure the economic security of AD that are delegated to it as a branch;

establishment of security services, the structure of which is focused on the performance of the functions, and to bring under the terms of the agreement other security forces (SSS, private security agencies) to perform the remaining functions necessary to ensure the economic security of AT within the functions prescribed for it as a structural unit.

It is shown that it is necessary to establish appropriate organizational and staffing structure unit of economic security, which can be represented as: security department, management service department and so on.

It was determined that the current economic conditions it is advisable to implement AO function of economic security through its own service of economic security. To this end, according to research, it is necessary to consolidate the corporation SEB four main species of economic security features: security activities; detective work; Analytical and search activities; Technical data protection. The improvement of the efficiency of economic security services requires appropriate laws of Ukraine - «On the detective activity», «On the security service business» and so on. Another important aspect of JSC SEB, which significantly affects its efficiency, is the interaction with the state law enforcement agencies. Moreover, in terms of managing the system of economic security, the SEB should put a coordinating role in key processes intended to counter threats and ensure the integrity of the system and BP as an entity.

Key words: joint-stock company, economic security service, specific functions of economic security.

Стаття надійшла 18 квітня 2014 р.

УДК 338.43.06

Н. С. Чопко

СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОГО СЕКТОРА

Визначено стратегічні пріоритети державної політики розвитку підприємств аграрного сектора за такими напрямками: інституційний, економічний, правовий, екологічний та інші. Ефективна економічна політика держави в аграрному секторі повинна відповідати об'єктивному механізму дії економічних законів, що проявляється в узгодженості соціально-економічних пріоритетів виробників, споживачів, сільських громад тощо. Реалізація визначених автором стратегічних пріоритетів сприятиме пришвидшеному формуванню повноцінного аграрного ринку, здатного забезпечити збалансування попиту та пропозиції і підвищення дохідності сільськогосподарської галузі.

Ключові слова: стратегічні пріоритети, аграрна політика, державна фінансова підтримка, цінова, податкова, технологічна політика.